

Грищенко Тамара Борисівна, директор бібліотеки

Етенко Наталія Юрївна, учений секретар бібліотеки

Наукова бібліотека Харківського національного університету радіоелектроніки (ХНУРЕ);

61166 Харків, проспект Леніна, 14;

р.т. 702-10-73; 702-11-78

e-mail: library@kture.kharkov.ua

УНІКАЛЬНИЙ СЛОВНИКОВИЙ ПРОЕКТ ДЛЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ.

Фахівці різних галузей вважають, що українська мова досі залишається функціонально неповною, оскільки такі важливі ділянки суспільної практики, як наука, освіта, інформаційні технології, достатньою мірою не забезпечені відповідною українською лінгвістичною (передусім лексикографічною) підтримкою. Є недостатнім і рівень поширення української мови в середовищі комп'ютерних комунікацій та інтелектуальних систем опрацювання інформації, незважаючи на актуалізацію цього аспекту в наш час. Згідно з *«Концепцією державної мовної політики України»* пріоритетним напрямом є утвердження і розвиток української мови, а її технологічний статус повинен перетворитися на основний рушій інформаційного суспільства.

До головних завдань вузівських бібліотек входить забезпечення навчального та наукового процесів літературою, насамперед, державною мовою. У фонді Наукової

бібліотеки ХНУРЕ на паперових носіях видання державною мовою складають 33%. В Електронній бібліотеці повнотекстових матеріалів українською мовою - близько 35%. Це - переважно навчально-методична література, що видана у поліграфічному центрі ХНУРЕ. Надходження до фонду бібліотеки видань державною мовою за останній рік склали 83% від загальної кількості надходжень літератури. У вузівських бібліотеках технічного профілю м. Харкова показники видань державною мовою у фонді складають від 5 до 30%. Практично усі вузівські бібліотеки стикаються з певними проблемами при формуванні та популяризації своїх фондів. Наприклад, не є секретом, що харківські студенти у більшості воліють користуватися виданнями російською мовою через складність опанування спеціальних термінів та понять українською мовою. Немає однаковості і у трактуванні викладачами спеціальних термінів українською мовою, звучання іншомовних слів, відповідність родів, відмінків у словосполученнях тощо.

Розв'язанню цього питання повинні допомогти перекладні, термінологічні словники. На сьогодні у фонді нашої бібліотеки представлено словники різних років видання, що відображають українську лексику: тлумачні, термінологічні, мовні словники універсального і галузевого змісту. Серед них важливі галузеві словники. У фонді є перекладні російсько-українські словники (як у друкованому, так і в електронному вигляді) з обчислювальної техніки, радіоелектроніки, радіотехніки, математики, фізики. Нажаль, наявність кількох примірників словників за профілем університету не вирішує цих проблем. Крім того, багато спеціальних термінів з дисциплін, які вивчаються в університеті, у наявних словниках відсутні, бо стрімкий розвиток наук сприяє й появі нових, не вживаних раніше, термінів. Частково компенсують недостатність перекладні термінологічні словники, складені викладачами нашого університету. Це короткі та невеликі за обсягом словники з економіки, основ держави і права, інтелектуальних систем, системного аналізу й дослідження операцій та ділового мовлення, що дають можливість студентам освоїти мінімум спеціальної термінології з цих предметів. Майже таке ж положення справ - і в інших вузівських бібліотеках.

Цю ситуацію із словниковим фондом повинні поліпшити національні державні програми та створення мовних центрів у ВНЗ. У системі реалізації в Україні державної мовної політики дієвою ланкою є **Національна словникова база**, яка містить на сьогодні понад 800 лексикографічних об'єктів у друкованій формі та в е-вигляді. Словники фіксують основні параметри української мовної системи і слугують своєрідним еталоном при укладанні інших лексикографічних праць та проведенні мовознавчих досліджень. Реалізація проекту **Національної словникової бази** покладається на **Національну академію наук України**, а установою-координатором робіт з її створення та розвитку є

Український мовно-інформаційний фонд НАН України (далі – УМІФ). Основним науковим та науково-прикладним результатом УМІФ стала започаткована у 1994р програма зі створення серії українськомовних словників нового покоління — *"Словники України"*. Протягом минулих п'ятнадцяти років видано більш 60 нових словників, які розповсюджено серед навчальних закладів. Серед видань проекту - великі лексикографічні праці національного рівня - нещодавно створені *тлумачний Словник української мови* в 20 томах та *Етимологічний Словник української мови* в 7 томах, які перебувають у стані видавничого процесу, а також перший український повномасштабний електронний словник – *Інтегрована лексикографічна система „Словники України”* на лазерних дисках, яка, за свідченням фахівців, не має аналогів у світі. Шість версій цієї системи, починаючи з 2001р., промислово випущено на лазерних дисках накладом понад 60 тис. примірників.

Оскільки існує нагальна потреба розвитку та розширення такої бази, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.02.2009р. №140-р схвалено *«Концепцію Державної цільової програми розвитку Національної словникової бази на 2009 - 2015рр.»*, згідно з якою передбачено випуск значними накладками певної групи нормативних академічних словників. Для виконання такої масштабної та наукомісткої програми в УМІФ сформовано необхідний колектив з понад 100 висококваліфікованих фахівців ыз мовознавчих інститутів НАН України та ВНЗ (університетів): лексикографів, програмістів, лінгвістичних технологів. Співробітництво нашого університету з УМІФ ведеться з 2005р. лабораторією "Штучного інтелекту" кафедри ХНУРЕ з програмного забезпечення ЕОМ. У 2008р. наказом ректора ХНУРЕ з метою проведення цілеспрямованих досліджень і координації наукової діяльності у галузі лінгвістичних технологій та прикладної лінгвістики створено *Міжвідомчий науково-дослідний центр математичної та прикладної лінгвістики*, науково-методичне керівництво якого здійснюється УМІФ. Завдяки участі фахівців кафедри у зазначеному проекті до фонду Наукової бібліотеки ХНУРЕ вже надійшло три видання з серії *«Словники України»*. Це друковані перекладні словники з механіки, з радіотехніки, радіоелектроніки та радіофізики та електронне видання на CD – *«Словники України: інтегрована лексикографічна система. Версія 3.2 (2008)»*, що складається з п'яти словникових модулів: словозміни, транскрипції, синонімії, антонімії та фразеології. Згідно з подальшою розробкою проекту *Національної словникової бази* у найближчих планах центру - участь у складанні та виданні нового словника з радіоелектроніки.

Таким чином, основною метою *«Концепції...»* є забезпечення реалізації державної мовної політики шляхом створення наукових, технологічних та організаційних засад для

формування системи лінгвістичних ресурсів України, яка включатиме найбільш значні словникові проекти і продукти, що мають загальнонаціональне значення, сучасну лінгвотехнологічну систему підтримки вітчизняних та міжнародних лексикографічних проектів, а також загальнодержавну систему доступу та використання лінгвістичних ресурсів України. Для нас же втішно, що серед інших важливих функцій на Словникову базу покладаються також функції комплектування бібліотек фундаментальними словниковими працями з усіх основних мов світу, що природно сприятиме виконанню місії бібліотек з реалізації державної мовної політики.